

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh in za sadjarstvo.

Št. 22. V Ljubljani, 30. novembra 1893. Letnik VI.

Kako prirezujemo fuhsije.

R. Beten piše v nekem listu tako le: Kmalu nam je pred vrati mesec marec, kmalu se bliža svojememu koncu in nam je zopet treba misliti na fuhsije ter jih spraviti zopet na dan iz temnega zimovališča. Iz spanja nam jih ni treba buditi, vsaka si je uže pomela očesca ter stegnila svoje popke kakor lačne gobčke. Saj so pa tudi res lačni, lačni solca in hrane. Radi jim postrežemo ter jim damo druge prsti in belega peska, toda — nekaj nam ni všeč — lanske vejice so predolge in iz vsake moli polno gobčkov. Kam se bodo dejali, kje dobili toliko hrane! Ali pa si bodo tudi dobri sosede? Ah, nevoščljivost, grda nevoščljivost povsod! Uže dolgo vemo iz skušnje, da si popki ne bodo dolgo časa prijatelji. Kmalu se posreči nekaterim, da dobe več hrane in s tem se prične boj.

Če se pripravata dva, ima navadno dobiček tretji, tukaj pa imamo le mi škodo, naj uže zmaga ta ali ona vejica. Zmagalka se krepkeje razvije, pokvari rastlini

Podoba 37.

Podoba 38.

obliko, cvetje, sploh vse. Zakaj pa naj bi mi, ki imamo pri vsaki reči tako radi svojo voljo, ne uravnali tudi fuhsiji njene rasti? Če ji porežemo vse popke, kar

Podoba 39.

Podoba 40.

jih lahko pogreša, ter ji pustimo le tiste, za katere mislimo, da so potrebni, da naredo lepo krono, potem smo si tudi lahko svesti, da bodo vsi lepo rastle in imeli dosti hrane, da se jim ne bo treba boriti zánjo. Prirrezati je treba rastline tako, kakor kažejo podobe 37. do 40. Na podobah 37. in 39. je s črtami zaznamovano, kje naj se vejice odrežejo, podobni 38. in 40. pa nam kažejo že prirrezani rastlini. Temu ali onemu se bo morda škoda zdelo toliko porezati, toda nikar naj se ne obotavlja, gotovo bo rastlini v korist. Če se še potem, kadar mladi vršički naredo četrte liste, nekoliko priščipnejo in pozneje morebiti še enkrat, vzgojimo si na ta način lepe košate rastline. — Enako se prirrezujejo tudi pelargonije in helijotropije.

Nekaj o šolskih vrtih.

„Uč Tovariš“ od 1. nov. t. l. prinesel je med ukazi in uredbami šolskih oblastev članek: „Kako mora biti šolski vrt urejen, da se zamore imenovati vzglednim!“

Iz tega članka je razvidno, da ima za povzdigo šolskih vrtov in za boljšo plačo učiteljev — vrtnarjev naša slavna c. kr. kmetijska družba veliko skrb. Hvala in slava taki družbi!

Slavni c. kr. deželni šolski svet je v tem ukazu določil nekaj točk ali podlag, po katerih se bodo, upam, po strokovnjakih določili vzgledni šol. vrti na Kranjskem. Vse omenjene točke izvirajo iz strokovnjaštva, in posebno hvale vreden je ta novi ukaz slavnega c. kr. šol. sveta zato, ker se po njem lahko pričakuje, da bodo pri odločitvi, ali se sme ta ali oni vrt prištevati vzglednim, govorili in pravično določevali strokovnjaki; torej prav dobro.

Dovoljujem si pa danes vender še nekaj dostaviti, kar posebno znači in opravičuje, da je šol. vrt, ta ali oni, zares vzgleden in vreden posnemanja.

Taki dokazi so: 1. Če občani, kmetje in posestniki, sadno drevje na šolskem vrtu sploh radi kupujejo, če je namreč drevje lepo ravno zdravo in sploh lepe rasti; za krevljasto, nepravilno vzgojeno drevje ne mara nihče.

2. Če ima učitelj zgodaj spomladi ali pa pozno, ko drugod že vsega pri-manjkuje, boljše zelenjave na razpolaganje, da jo lahko proda ali mogoče tudi zastoj podeli. V tem slučaju obiskujejo gospé in gospodinje šolski vrt kaj rade. Ako se pa na šolskem vrtu nič ne dobi, kaj bi človek iskal tamkaj?

3. Na rojstni in imendan našega presv. cesarja ali njegove presv. soproge ozaljšamo podobi njunih veličanstev z venci, narejenimi iz cvetic šolskega vrta, in če umrje med letom kak šolarček ali šolarica, je starišem pač v tolažbo, če učitelj olepša krsto ali oder v večnost se preselivšega s cveticami iz šolskega vrta. Ako je to mogoče, kako cenijo potem ljudje šolski vrt! Če vsega tega ni, ne zmeni se za šolski vrt nihče; čemu pa tudi? Zelja, repe, krompirja, fižola in plevela vidijo ljudje dosti po zanemarjenih njivah in vrtih. Da mora biti šolski vrt pridno in skreno obdelan, pravilno razdeljen in estetično urejen, razvidi se iz 9. točke omenjenega ukaza.

Sicer bi pa moral biti, če mislimo logično, vsak šolski vrt vzgleden. Če temu ni tako, proč z besedo „šolski“; imenuje naj se raje občinski ali učiteljev vrt, kajti občina je v tej stvari lahko zmotljiva, ravno tako učitelj. Šola pa mora biti takorekoč nezmotljiva; kazati mora, ne le z besedo, temveč tudi v dejanji, vedno le to, kar se sme posnemati, kar zamore biti človeku v prid in ponos!

Kaj pa ljudje radi posnemajo, vsaj modri in pametni? Gotovo le kaj lepega in koristnega. Tega sem se prepričal po večletnih izkušnjah sam. Šolski vrt, ka-terega so uže pred več leti na moje prigovarjanje naredili poleg ceste, razdelil sem simetrično in pota posul z belim peskom. Kmalu sem zapazil, da tudi nekatere gospodinje svoje vrte razdeljujejo v lepe gredice in posipljejo z peskom. Fina salata, izvrstna koleraba, karfijol in druga boljša zelenjava mikala je mnoge, po-praševali so, kje dobim tako seme in so tudi sami hoteli po vrtih imeti tako zelenjavo. Pozneje sem po gosp. Pirčevem navodu poleg vrta napravil gnojne grede. Kmalu so ogledovali moje grede in narejali enake tudi na svojih vrtih; ta ali oni je videl pri šolskem vrtu jamo za mešanec; kmalu sem opazil, da za-čenjajo tudi drugi skrbeti za tak gnoj. Omislil sem si steklenih, zelo praktičnih etiket za drevje, za olepšanje vrta pa s srebrnobelih in zelenih, 3—4 dm v premeru širokih krogelj, in glej, mnogim sem uže moral postreči z enakimi etiketami in krogli, kar sem seveda storil z veseljem. Vse to, mislim, tudi pripomore, da se šolski vrt lahko imenuje vzgleden, kar bi prav za prav moralo biti, kajti šola mora biti šola, ako ni to, potsm pa Bog pomagaj! Končno se mi še zdi potrebno opomniti, da vzgleden šolski vrt napraviti in vzdržavati za učitelja ni ravno lahka reč. Da mora učitelj biti v vrtnarstvu dobro izurjen, izkušen in za to stroko sploh zelo unet, to le omenim, kajti brez tega tako nič ni; pač pa je nekaj drugega, kar učitelja pri tej stvari zavira, če ni na vso moč priden, in to je pomanjkanje časa. Le strokovnjak ve, da je na vrtu od zgodnje pomladi (z gnojnimi gredami še po zimi) do pozne jeseni vedno po cel dan dosti dela, in dela na vrtu so taka, da se ne smejo odlašati. Gnojiti, kopati, sejati, pleti, cepiti, obrezovati, škropiti se pa mora o pravem času; vsako odlašanje tega ali onega dela ima slabe posledke. Učitelj je pa navadno po 5—6 ur na dan v šoli, kjer mora tudi uspešno delati, pred šolo in po šoli čakajo ga pa pisarije, pre-gledovanje in popravljanje mnogih in različnih zvezkov, tarejo ga domače skrbi itd. Med šolo mora pa učitelj trpin pač tudi kaj jesti in si privezati dušo s kupico vina, kajti še železen stroj začne škripati in se ustavi, če se ne maže; noč pa porabi moder učitelj za svoj počitek. Poreče mi ta ali oni: „Četrtnice, proste dni, počitnice naj porabi učitelj za delo na vrtu“ Jaz pa rečem, da je to kaj prazna modrost; če bo šolski vrtnar čakal četrtnikov in prostih dni, bo s šolskim vrtom kaj na slabem in še enkrat ponavljam, da delo na vrtu in sploh kmetijska dela

se morajo opraviti o pravem času, če ne, je zamujeno. Če učitelj obravnava kakega berila preloži za par tednov ali tudi mesecev, nič škode za to; z delom na vrtu pa ni tako.

Kako priden, skrben, natančen in unet mora pač biti učitelj za svoj poklic, da ne oskrbuje le prav in redno šole, temveč tudi šolski vrt vzgledno.

Končno mi nehoté še sili na misel, kakšne plače imajo gosp. učitelji šolski vrtnarji. Pisal bi lahko o tem veliko prav pikantnega, ker se pa stvar uže sama obrača na bolje, opustim to za danes in želim vsem gg. učiteljem vrtnarjem primerno plačo za njih tako veliki trud! Pomagaj Bog! J. Č.

Vrtnarske raznoterosti.

Praktiški način, kako siliti šparglje. Da dobe zgodnje šparglje, pokrijejo špargljeve grede na debelo z gnojem, vsled česar špargelj res nekaj hitreje raste, mnogo pa ne. Bolje je mončne korenine, zlasti stare, ki se bodo uže tako kmalu zavrgle, vzeti iz zemlje ter jih tesno drugo poleg druge zakopati v gnojno ali gorko gredo. Na ta način dobimo jako zgoden špargelj, le da korenine niso potem več rabne, ampak niso za nič. V gorki gredi pa ne rabi prevročega konjskega gnoja, ampak govejega, pomešanega z listjem. Kadar se špargljeve korenine jemljó iz zemlje, ravnati je zelo varno, ker poškodovane korenine précej gnijejo v gorki gredi. Ta način ima seveda to veliko slabo stran, da enkrat rabljene korenine potem niso več rabne; če se pa pomisli, da je zgoden prisiljen špargelj do desetkrat draži, se pa uže izplača vzgajati vedno nove korenine.

Rdeča pesa kot sobna rastlina. Vsadi jeseni v cvetličnik z dobro povrtno zemljo svežo rdečo peso. Pesa raste v tem lonci prav dobro in se prav dobro poda po zimi v sobi med drugimi rastlinami, zlasti ker se s svojim rdečkastim listjem prijetno loči od drugega zelenja.

Cvetoč jasmin in španski bezeg dobiš po zimi, če sedaj précej odrežeš na planem od tega grmovja nekaj vršičkov ter jih postaviš v globoke posode z mlačno vodo. Posodo postavi v kuhinjo ali v kurjeno sobo ter menjaj vodo vsake tri dni; rabi pa vselej mlačno vodo. Vršički kmalu poženo popke in v osmih tednih imaš cvetje.

Senice privabiti v sadovnjake. Senice so brezdvomno najboljše zatiralke škodljivih mrčesov. Največ pa koristijo sadjarju po zimi, ker pobirajo po golem drevju speče mrčese, jajca, ličinke in bube. Da privabiš mnogo teh koristnih ptic v svoj sadovnjak, pritrđi na nekatera drevesa zelenih smrežjih vej, ker senice se najraje drže v smrežji. Ako jim pripraviš tudi v sadovnjaku prostorov, kakeršni jim prijajo, privabil in pridržal bodeš mnogo téh najkoristnejših ptic.

Sadno drevje očistiš mahu, ne da bi mu škodoval, ako je namažeš z lugom od navadnega pepela ter mu primešaš na vsakih 20 litrov po pol kilograma pepela. To zmes moraš skuhati in vročo po deblu namazati. V malo dneh odpade mah in se prihodnje leto ne prikaže več.

Ako hočeš nadležno mačko proč spraviti s kakega mesta na vrtu, potresi tíst prostor s paprikovo moko. Zlasti v drevesnici so včasih mačke sitne, ker se vzpenjajo in raztegujejo po mladem drevju ter mu tako odluščajo popje. Drugače je pa mačka v obče na vrtu le koristna.